

Erdey Judit
ELTE – TáTK
Szociológia szak
III. évfolyam

Szentendre funkcionális egységeinek, tagolódásának kialakulása, változása

Jelen dolgozat célja, hogy feltérképezze és összefoglalja Szentendre város különböző funkciójú területeinek, részeinek kialakulását, történetét. A munka nem a teljességre törekszik, mivel a rendelkezésre álló keret igen szűkös, csupán a fejlődést, átalakulást meghatározó leglényegesebb mozzanatokat villantja fel. Ez azonban nem akadályozza a folytatás, egy részletesebb feltárás későbbi elkészítését.

Földrajz

A Dunazug-hegység geológiailag két részre oszlik, az észak-keleti Visegrádi - hegységre, és a dél-nyugati Pilisre. Utóbbi területén helyezkedik el Szentendre, a "dunakanyari Riviéra drágaköve". A Pilis lankává alacsonyodó párhuzamos dombvonulatai a Duna partjára merőlegesen futnak le (Pismány, Szamár-hegy, Templom-domb, Római romkert), ezáltal a térség csak egy keskeny sávban, a Duna partja mentén, járható át észak-déli irányban. A város egy, – a Pomáz mögötti Kőhegy, és a Szentendre mögötti Pismány hármas vonulata (helyi szóhasználatnál a „Múmia feje, törzse és lába”) – által behatárolt félkör alakú medence északi lejtőjén jött létre. Közelsége a fővároshoz, és Esztergomhoz évszázadok óta jelentős szerepkört biztosított Szentendrének. Megközelítési lehetőségei

Budapest felől kedvezőek, történhet ez négysávos autóúton, mellette kerékpárúton, a HÉV járatain, azaz vasúton, illetve a Dunán hajóval.

Természeti adottságok

Szentendre a Pilisszentlélek - Pomáz törésvonaltól észak-keletre található. A tektonikus mozgások erővonalainak engedelmessé a gyűrődések olyan párhuzamos dombsort hoztak létre, amelyek észak-nyugat — dél-kelet irányban sorjáznak a Dunáig. Ezek a város számára azért is szerencsés alakzatnak számítanak, mert a nyugati szelekre merőlegesen elhelyezkedve megmentik a települést a szélsőséges időjárási eseményektől. A Szentendrei-szigetet két oldaláról határoló Duna ágai is időjárást módosító szereppel bírnak, mert „hőfüggőnként” viselkedve a keletről érkező légtömegeket képesek megállítani, így Szentendre időjárási eseményei lényegesen eltérnek mind a Börzsöny, mind a Gödöllői domság jellemző adottságaitól.

Jellegzetes, hogy igen sok patak, patak völgy tarkítja a tájat, melyek a domborzat fentebb említett viszonyaiból eredően párhuzamosan futnak a Dunába. Ezek nagy része védett terület (Bükkös-patak völgye, Dera-patak és környezete, Sztaravoda völgye, Szmolnyica-árok, Püspökmajor-forrás környezete). A zömében vulkanikus eredetű hegyek völgyeiben meglehetősen sok a forrás (ismertebbek: Szabadság-forrás, Öreg-, Ferenc-, Sándor-, János-, Csepel-, Gyopár-forrás, Lajos-forrás, és a Saskő „hideg vizei”).

A hegykoszorút a patakok szeldelték fel egymással párhuzamos domborokká. Eközben az agyag mésszel dúsult fel, így ezeknek a városképet is meghatározó domboknak, lankáknak döntően márga az anyaga. Ez a talajféleség nagyszerűen alkalmas szőlő- és gyümölcsstermesztésre, ami már a rómaiak óta jellemző agrokulturális sajátosság Szentendrén és a környező településeken.¹

Történelem – a kezdetek...

A letelepedésre való alkalmasságot mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a medence lejtőin már tizenötezer évvel ezelőtről, az utolsó eljegesedés utáni korszakból találtak ember jelenlétét bizonyító leleteket (a közeli Mackó barlangban). A későbbi időkben főként a folyamparti vidékre húzódtak le a települések. A Dera-patak torkolatának vidéke már a mintegy négyezer évvel ezelőtti kőkorszak idején is jelentős település volt. A réz- és bronzkorszakban a lakosság már állattenyésztéssel és növénytermesztéssel foglalkozott. A szomszédos Kőhegy tetején a vaskorszakban jól védhető erőd állott. Az időszámítás előtti évszázadokban városunk helyén illír-kelta eredetű evariszkuszok települései voltak. Időszámításunk kezdete körüli években római hódítók szállták meg vidékünket, és városunk területén az *Ulcisia Castra* nevű jelentős római tábor és a hozzá csatlakozó polgárváros állott. Ennek a köemlékei nagyrészt még a föld alatt vannak, de a már kiásott anyagot a Dunakanyar körüli Római Kőtár nevű önálló gyűjteményben őrzik. *Ulcisia Castra* Pannónia Inferior tartomány fővárosának, Aquincumnak előretolt erőssége volt, a Duna-menti erődrendszer központja. A környék lankáin pedig gazdag szőlőtermelők laktak, melynek egyik emléke a „Villa Rustica” nevű épületmaradvány. A római uralom az V. századig tartott, amikor is hunok szállták meg és égették fel a települést. A longobárdok (germán nép, - Pannónia-telepen körülbelül száz longobárd sír van), és az avarok (Dél-Oroszország) után érkező honfoglaló magyarok hamar felismerték ennek a vidéknek előnyeit; a jó legelőket, a dunai átkelőhelyeket, a vizeknek halban, az erdőknek vadban mutatkozó gazdagságát. I. István már egy 1002-ben kelt levelében említi városunk templomát, a „Sancti Aendreae” templomot, ami minden bizonnyal mai templomdombi templomunknak felel meg, még ha a név nem is azonos, de annak alapjait képező elődje lehetett. (Ez a név ad magyarázatot településünk mai nevére vonatkozóan is.)

¹ Vö.: Pest Megye Kézikönyvei, 13. 1998.

Római tábor (Ulcisia Castra)

A Bükkös-patak déli oldalán délkelet–északnyugati irányú, hosszan elnyúló 5 – 10 m magas domb emelkedik ki a Duna melletti síkságból. A dombhát tetején építették fel a római kori tábor, amit dél–keletről, délről és nyugatról a vicus militaris épületei vettek körül. (A dombháton már az őskorban is megtelepültek. Ezt az itt feltárt bronzkori leletek, urnasírok bizonyítják). A nagyjából rombold formájú erődítmény nyugat – keleti irányban 205m, észak – déli irányban 134m kiterjedésű. Az V. század első feléig fennálló erődítmény mintegy 1000 fős katonaság befogadására volt alkalmas. A területet napjainkban a Dunakanyar körút és a Paprikabíró utca fogja közre. A vicus körülbelül 500 x 400m nagyságú. Ennek keleti határa a limes út (mai Kossuth Lajos utca és Pannónia utca vonala), déli határa a mai Római temető utca (egykor errefelé valóban a római kori temető volt), nyugati határa pedig a mai Acél és Előd utca vonala. A vár építőköveiből és oszlopaiból sok lakóháznál használtak fel az utóbbi évszázadokban is anyagot, amelyek egy része vakolatlanul is látható az utcafrontokon, elsősorban a műemlék, vagy a műemlék-jellegű házak esetében. Érdekes még a táborhoz tartozó temető, mely igen nagy területen, a tábortól délre feküdt (Római sánc utca két oldalán, az Árpád utca és az Avar utca közötti szakaszon, valamint még délebbre, a domb lábánál, a Vasúti villasor és a Római temető utca között).

Míg az erődítményt és a körülötte elterülő települést a birodalom határának védelmére emelték, egészen más okokból keletkeztek a város határában a római kori villák. A közeli tartományi székhely, Aquincum nyugalomba vonult városi tisztségviselői és a légio kiszolgált katonatisztjei, a veteránusok körében divattá vált Szentendre határában birtokot szerezni, azon villát építeni és gazdálkodni. Igazán nagy római kori villákat, s általában római kori villákat találtak a különböző építési munkálatok során a mai Skanzen és Pismány területén, valamint vízvezeték maradványokat – mely minden bizonnyal szintén egy villához szállíthatta a vizet – Anna-völgyben. A Szabadtéri Néprajzi Múzeumban található lelet, az ún. Villa Rustica mindenképp megér néhány szót. A Szabadság–forrástól 3–400m-re dél–keletre, a Sztaravoda dél–nyugati partján található, az egykori Ulcisia Castrából kivezető egyik út mentén épült. Fontos volt már akkoriban a vizek által határoltág, mert a villa területén fürdő működött, s ehhez vezetéken érkezett a víz. Több építési periódus nyomát találták itt a régészek, a 3. századtól egészen a 4. század első harmadáig. A villát a 4. században hagyhatták el lakói, tervszerűen összecsomagolva mindent (támadás, egyéb pusztítás nyomai nem láthatók). A maga 52 helyiségeivel, 62 x 78m-es nagyságával Pannónia legnagyobb feltárt villái közé tartozik.^{2 3} Atriumos udvara, gazdasági épületei és a szerszámleletek arra utalnak, hogy tulajdonosai szőlőműveléssel foglalkoztak és fogadót tartottak fön. Szentendre a rómaiak korában élte meg első virágkorát. A rómaiak teremtettek először civilizációt e vidéken: utakat, vízvezetéket, kőházakat, ipart, kereskedelmet, szervezett társadalmi életet.

Az Aquincumból jövő limes út a mai Dózsa György út és a Kossuth Lajos utca vonalában haladt el a római tábor Dunára néző főkapuja előtt, majd tovább a Fő téren és a Bogdányi utcán át vezetett észak felé. Ez az útvonal ma is Szentendre nagyobb forgalmú, jelentős útjait, utcáit foglalja magába. Látható tehát, hogy milyen meghatározó jelentőségű, amit közel kétezer évvel korábban építettek „elődeink”.

² Forrás: Magyarország régészeti topográfiája, 7. A budai és a szentendrei járás. Szerk.: Torma István. Akadémiai, Budapest, 1986.

³Forrás: Erdei Lászlóné: Szentendre története a kezdetektől napjainkig. Kézirat, 1982.

A római korból maradt romok mentén az utcák neve is őrzi ezeket az ősi emlékeket (Római sánc utca, Őrtorony utca, Fürdő utca, Római temető utca).⁴

Középkor – a „központi mag” kialakul

A középkori Szentendre a Duna és a Bükkös-patak között emelkedő dombon feküdt, a mai városközpont helyén. Ez nagyjából egy 500x300 m-es területet foglalt el. A középkori település magja a Városháza – római katolikus templom dombja – Alkotmány utca – Bogdányi utca déli fele – a Duna és a Bükkös-patak által határolt területen feküdt. A későbbi középkori település az egykori udvarház és a templom körül, a római kori utak mentén, nagyjából a mai belváros területén alakult ki. A belvárosban végzett ásások során számos középkori épület maradványaira bukkantak. A Várdombon középkori eredetű (XIII. századi) római katolikus templom áll. A templom körül több ízben kerültek elő sírok.⁵ Ezen tény azonban kérdésessé teszi annak a városformáló erőnek a létét, mely szerint az első piacokat a középkorban templomokban, templomok körül szervezték.⁶ De akkor hol lehetett a piac ebben az időszakban? E megállapítás kapcsán feltételezhetjük, hogy a középkori Szentendre élete még nem annyira a kereskedelem, a gazdaság körül forgott. A fő településformáló erő ekkor még – mint korábban is – a hatalmi erő, azaz a védelmi szempont lehetett. Ezért, a természeti adottságot kihasználva – ti. a területen egy jókora domb magaslik – fallal körülvett templomot emeltek ide.

A középkori település tehát nagyon fontos állomás a városfejlődésben. Bár azt mondhatjuk, körvonalaiiban már a római korban kialakult a ma is központi részként számon tartott terület, ezt a funkciót tulajdonképpen tovább vitte, megerősítette a középkor. Ám míg a szűkebb terület központja a rómaiak korában a mai 11-es főút mentén helyezkedett el, a középkorban került át ez a funkció a Várdombra.

---

⁴ Forrás: Pethő Zsoltné Németh Erika: Szentendre utcanevei. 1996.)

⁵ Vö.: Magyarország régészeti topográfiája, 7. A budai és a szentendrei járás. Szerk.: Torma István. Akadémiai, Budapest, 1986.

⁶ Forrás: Locsmándi Gábor: A történelem városformáló erői. Előadás (2003.9.25.).

Szerb betelepülők – a városközpont elnyeri mai képét

Új fejezet kezdődött Szentendre életében a XIV. század végén, amikor az 1389-es rigómezei csata után nagy számú menekült szerb érkezett és települt ide. 1428 után újabb menekülő hullám érkezett, s a délvidékről jövő telepesek építkezései, szokásai egyre jobban rányomták bélyegüket a városra. Ám ezek a telepesek az őshonos lakossággal együtt kipusztultak a török hódítás rombolása nyomán. A hely híre és vonzereje a törökök elvonulása után is megmaradt, s ezért 1690-ben újabb, hatalmas menekülő hullám érkezett dél felől. A következő században őstermelő és kereskedőváros alakult ki, erőteljes szláv, főként szerb vonásokkal. A szentendrei polgárosodás lassan előrehaladt, itt indult virágzásnak messze a környék legjobb, leghíresebb bortermelő központja, korán kialakultak a céhek, fejlődött a szárazföldi és a vízi kereskedelem. A szerb kereskedőcsaládok elsősorban a Fő téren és közvetlen környékén, a mai Dumtsa Jenő utcában, a Bogdányi utcában, a Görög utcában és a Duna-parton építették fel emeletes házaikat. Hatalmas — néha több szintes — pincéikben tárolták a bort; a földszinten rendezték be az üzletet; az emeleten lakott a kereskedő és családja; a magas padlástér pedig áruraktárként szolgált. Az építkezéshez felhasználták a római- és középkori romépületek anyagát. Házaikat gyakran a korábbi épületek alapjaira építették. Így alakult ki a belváros mai arculata: XVIII. századi egyszerű barokk és rokokó épületek középkori utcaszerkezet keretében. Papjaik vezetésével külön-külön építettek maguknak templomot — eleinte fából, — s körülötte telepedtek le. Néhány évtized múlva a fatemplomok helyén újakat építettek, kőből és téglából – barokk stílusban. Az ismereteink szerinti nyolc templomból hét ma is áll. Négynek a neve is jelzi a vidéket, ahonnan a menekültek érkeztek. Jellegzetes még a – légi felvételeken jól látható – templomok körül elterülő tér, ami gyakran nyáron zöldellő fákkal borított. E templomok a körülöttük lévő kisebb-nagyobb zöld térral kis szigetként állnak az egymáshoz szorosan tapadó, kaotikus, ám mégis valamiféle rendszert alkotó házak között. A középkori magyar Szentendre helyén a XVIII. század közepére virágzó szerb polgárvárost találunk.

A 19. századtól egészen a második világháborúig

A 19. század során létesült ugyan néhány üzem (pl. papírgyár), a fő jövedelmi forrás mégiscsak az „óbudai vörös”-nek nevezett bor maradt, ami elsősorban a pismányi hegyoldalakon, és a mai Püspökmajor-lakótelep területén termett. Az 1880-as filoxérajárvány azonban ezt a szőlővidéket teljesen kipusztította. A területek szép lassan kezdtek benépesülni. Kezdetben nagyobb területeken gyümölcsstermesztéssel próbálkoztak, majd a telkek szép lassan aprózódtak, egyre többen szerettek volna hétvégi telket, házat Pismányban, és Szentendre más, akkoriban külterületi részein. Ez a folyamat viszont már átnyúlt a következő korszakra, negyvenöt utánra is, és tart még napjainkban is, bár már nem nagyon van lehetőség tovább osztani a telkeket, sőt sokszor az igények is ellentétes tendenciát mutatnak.

Na de térjünk vissza a 19. század és a századelő környékére. Fontos dátum a város életében az 1887-es évszám. Ekkortól ugyanis helyi érdekű gőzvasút kapcsolta a fővároshoz. Ám ez leginkább nem a város fejlődését szolgálta, ettől kezdve ugyanis a város lakosai közül egyre többen jártak dolgozni budapesti üzemekbe. A századforduló éveiben, miként a Budapestet övező elővárosokban, itt is kisemberek telepedtek le. Megváltozott a lakosság összetétele. A szerbek visszatelepedése is igen erős hatással volt.

Szentendre 1945 és 1990 között

Városrendezési, -fejlesztési szempontból vizsgálódásunk következő állomásaként a fenti időszak jelölhető ki. Mint mindenhol, itt is jellemző volt a tömeges lakásépítés, mely lakások a mai szemlélődő számára egy letűnt, ám annál tipikusabb kor emlékeit hordozzák.

Szentendre csak az 1960-as évek végén került az országos érdeklődés látókörébe. Kormányzati és megyei tervek alapján 1967-ben a város határában megindul a Szabadtéri Néprajzi Múzeum építése. A várost Pest megye kulturális központjának jelölik ki. 1975-ben létesült a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár jellegzetes, egyszerű, a kor divatja szerinti stílusban tervezett épülete, mely egyáltalán nem alkotja szerves részét környezetének. Nagyjából ezidőtájt több ipari egység alakult, vagy nőtt hatalmasra a településen (betongyár, Kocsigyár, és még sorolhatnánk). Ezek némelyike a város határában működött, ám volt olyan is – mint például a Kocsigyár –, amely már akkor is a lakóházas övezetet képező részen épült fel. Így „zárványt” képezett ott. A rendszerváltás után nem sokkal a gyár megszűnt, de a terület évekig hasznosítatlan maradt. Nagyjából egy évvel ezelőtt eldől, hogy itt is ún. lakópark fog épülni, mivel a telek a Bükkös-patak partján terül el. A megoldás értéke helybéli szemmel kétséges, ugyanis a hasznosíthatóságot leginkább maximalizálni próbálják, ezért többemeletes, soklakásos épületeket emelnek ide, erre a ma még csendes, természeti környezettel övezett részre. Kérdés, meddig marad ilyen? Vajon a nagyjából nyolcvan új lakó mindegyike a tömegközlekedést fogja-e választani, csak, hogy ne szennyezze, zsúfolja tele az amúgy is szűkös teret? Nem hiszük. De ez már a jövő problémája, mi pedig elsősorban arra vállalkoztunk, hogy a múltat tárgyaljuk.

Csak az évtized végére kezdett tért nyerni a felismerés, hogy nem lehet jó vendéglátó az, aki nem érzi jól magát a saját otthonában. Az ellentmondás feloldásaként telepszerű lakásépítések kezdődnek a Dózsa György úton, a Rózsakertben, a Füzesparkban, a Vasvári Pál utcában, és felépül a mai Püspökmajor-lakótelep. Ezek, mint fent említettük, telepszerűen helyezkednek el, környezetükbe többé-kevésbé illeszkednek csak szervesen. Az épületek, épületegyüttesek elrendezése a laikus, de lehet, hogy a szakértő számára is intuíción alapuló. „Nyílt halmazt” alkotnak. Magánházakkal épült be Pismány, Szentendre "Rózsadombja". Megkezdődik a

város infrastrukturális elmaradottságának felszámolása. Az időszak végén, a nyolcvanas évek közepén megindulnak az építkezések a mai Püspökmajor (akkoriban Felszabadulás) lakótelep körül. Ezek a házak társasházi egységeket alkotnak, félkörívben veszik körül az említett lakótelepet. Elrendezésükben a házak kisebb, öt-hat lakásos együttesekben csoportosulnak, „U”-alakú elrendezésben, kilátást engedve a környező hegyekre. Kicsiny kertek tarkítják a telkeket. Az épületek a kor igényeinek megfelelően, az akkori „modern”, barna-fehér szín-összeállítású stílusban épültek. Mára már, mint oly sok múltbeli épületnél, bebizonyosodott, hogy létezik ennél jobb lakásforma is, s aki teheti tágasabb otthonra cseréli.

A korszak nem elhanyagolható épületegyüttese, mondhatni városrésze a ma már csak egykori szovjet laktanya. Ennek sorsa az oroszok kivonulása után máig tisztázatlan, pedig az igen nagy számú épület állaga évről évre romlik, így azok hasznosítása is egyre nehezekebb. A terület a város tulajdonában van, mivel – mondják – élnie kellett elővásárlási jogával. Annak érdekében, hogy végre hasznosuljon, állítólag hajlandóak minden megoldásra. A rendszerváltozást követően a NERÉK alapítvány kívánta megvásárolni. Kilencvenháromban elkészültek egy „amerikai kórház” tervei is. Ezután az önkormányzat mégis úgy döntött, kezelésbe veszi az ingatlant. Ennek eredménye ma is látható. Az épületeket egyre rombolja a természet és az ember. Ma paintball pálya, és a tűzoltók gyakorlótere működik itt.⁷

1990 után, egészen napjainkig

Az időszakra jellemző, hogy az egyre több betelepülő, s a növekvő igények miatt az előző évtizedben még épphogy szabadon hagyott területek beépítésre kerülnek. Jellemző leginkább a ma oly divatos „lakópark” címkével jelzett épületegyüttes. S hogy ezek az újabb egységek mennyire illeszkednek szervesen a településbe? A válasz nézőpont kérdése. Azok, akiknek az építkezések valamilyen módon hasznot hoznak (anyagi hasznot, illetve új otthonhoz jutnak), minden bizonnyal igennel válaszolnak. Ám hosszú távon elgondolkodtató, hogy szükséges-e egy város szinte száz százalékig történő beépítése. Az embereknek szükségük van otthonra, de az otthon fogalmát tágabban kellene értelmezni, alatta nem pusztán házat kellene érteni, figyelembe kellene venni a környezetet is. Az emberlétnek szüksége van a térre, legyen az mesterséges, vagy természetes. A város fogalma nem egyenértékű a teljes mértékben beépített térrel. Ezt ma még sajnos nem látja be, vagy nem akarja belátni a város vezetősége.

Következtetések, összegzés

Az eddigiek során láthattuk, hogy a terület, ahol a város elhelyezkedik, kedvező természeti, földrajzi adottságaival (a terület védettsége, tagoltsága, vízzel való bő ellátottsága, jó minőségű termőtalaja) már az őskortól vonzza letelepedésre az embereket. A mai városok jellemzője, hogy nem homogének, hanem rengeteg olyan részből tevődnek össze, melyek igen különbözőek, Szentendrének is sajátossága. A városi alaptípusok közül majdnem mindet megtalálhatjuk a település egy-egy részletében. A városmag leginkább organikus, a lakótelepi negyedek racionálisak és emocionálisak. Az alakzatok közül is szinte mindenfélét fellelhetünk, a halmaztól a csoportoson át, egészen a tömbig. A város funkcionális tagoltsága szempontjából az alábbi megjegyzéseket kell tennünk. A városmag napjainkig is nagyjából ugyanaz, mint a település történetének kezdetén. Annyi különbséggel, hogy míg a rómaiak korában a központ a mai Római kőtár helyén volt, a középkortól kezdve ez átkerült a Várdombra, és a mellette lévő, – mai Fő tér területére. Utóbbi központi szerepe napjainkig él, ám a dominancia nagyjából a nyolcvanas évektől egyre inkább a hév-, illetve buszpályaudvar köré helyeződik. Nem feledhetők a „közlekedő ember” funkcionális téri igényéből megszülető

---

⁷ Forrás: Jelentés, 2003.12.08., MTV1.

nagyvárosi vasúti pályaudvarok, melyekhez századunkban buszpályaudvarok és a repülőterek csatlakoznak. A vasúti pályaudvarok ugyan csak egyetlen funkció céljából épültek a múlt század derekán és második felében, gyakorlatilag viszont tágabb nyilvánosság-szerepet olvasztottak magukba. A pályaudvari élet elengedhetetlen kellékei, az étterem (helyesebben csak resti), a postahivatal, a boltok stb. mind-mind hozzájárulnak ezen intézményfunkció gazdagodásához.⁸

A mai Szentendre, szerkezetét tekintve három jellegzetes városképi sajátossággal bír. A Dunakanyar–körúton belüli belváros (az átmenő forgalom elől védetté téve), azaz maga az óvárost jelentő városmag megtartotta az ún. piac–utcás szerkezetét, és a térképekről is jól ismert szabálytalan településképpel (az utcák kusza halmazával) a Duna partjának homorulatát követi. A Fő térről öt irányban terjeszkedő város jellemző településképe elsősorban kertvárosi jellegű. Ebből adódóan „kerületek” területileg hosszan elnyúló, egymással párhuzamos völgyekben (illetve az általuk behatárolt dombokon) sorakoznak, és népességszámukat tekintve viszonylag sűrűn lakottak. A harmadik sajátosság az építészek által látványosságnak is szánt lakótelepek, amelyek a párhuzamos dombsorok gerincein magasodnak (a környezetükben leginkább kertes házak, családi házak állnak). Ezek egy része talán javítja, túlnyomó része viszont rontja a városképet.

Az ötvenes évek erőltetett iparosítási törekvései következtében huszonöt ipari jellegű vállalat létesült. Ennek következménye a városkép-formáláson túl a termeléshez szükséges idevándorló munkaerő letelepedése. Azok a közösségek, melyeknek népessége azért növekszik, mert a születések száma meghaladja a halálozásokét, lényegesen eltérnek azoktól, amelyek a bevándorlásnak köszönhetik növekedésüket. Ahol a növekedés bevándorlás következtében megy végbe, ott a társadalmi változás szükségképpen gyorsabb és radikálisabb.⁹ (Természetesen városunk esetében a változás nem hasonlítható a Park által hozott példákhoz – „történelmi fajok szegregációjához”.) Ez a megállapítás tökéletesen igaz Szentendrére is, s mondhatjuk, megállja helyét mind a mai napig. Mi, helyiek, csak reménykedhetünk, hogy a létszámnövekedés lassan megáll, és nem foglal el egyre több zöld területet az „épített környezet”.¹⁰

---

⁸ Gyáni Gábor: A városi mikroterek társadalomtörténete. In: Tér és társadalom 4. 1990/1: 1-13.

⁹ Robert E. Park: A városi közösség mint térbeli mintázat és morális rend

¹⁰ Képek eredete: www.repules.lap.hu oldalon: légifelvételek